

Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie

Katedra Medycyny Społecznej
Zakład Medycyny Społecznej i Zdrowia Publicznego
Kierownik prof. dr hab. n. zdr. Beata Karakiewicz
ul. Żołnierska 48, 71-210 Szczecin
tel. 091 48 00 920, fax 091 48 00 923, e-mail: fampiel@pum.edu.pl

Szczecin, 5 stycznia 2022 r.

**Ocena dorobku naukowego, dydaktycznego, organizacyjnego
dr n. med. Krystyny Kowalczuk
w postępowaniu kwalifikacyjnym o nadanie stopnia naukowego
doktora habilitowanego w dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu
w dyscyplinie nauki o zdrowiu**

1. Opis sylwetki Kandydatki

Dr n. med. Krystyna Kowalczuk w 2003 roku uzyskała tytułu magistra pielęgniarstwa na Wydziale Pielęgniarstwa i Ochrony Zdrowia Akademii Medycznej w Białymstoku. W 2007 roku uzyskała stopień naukowy doktora nauk medycznych w zakresie medycyny na Wydziale Pielęgniarstwa i Ochrony Zdrowia Akademii Medycznej w Białymstoku. Tytuł rozprawy doktorskiej: „Narażenia zawodowe pielęgniarek, położnych i lekarzy ze szczególnym uwzględnieniem agresji”. Od 1999 roku jest specjalistą w zakresie pielęgniarstwa chirurgicznego.

Od 2005 roku jest zatrudniona w Zakładzie Zintegrowanej Opieki Medycznej Wydziału Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku, obecnie na stanowisku adiunkta naukowo - dydaktycznego.

2. Ocena aktywności naukowej

Od początku pracy zawodowej zakres zainteresowań naukowych dr Krystyny Kowalczuk oscylował wokół takich zagadnień, jak:

- narażenie zawodowe pracowników ochrony zdrowia na agresję w miejscu pracy
- łącznie 12 publikacji;

Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie

- narażenia pracowników służby zdrowia na stres zawodowy i rozwój wypalenia zawodowego - łącznie 6 publikacji;
- narażenie pracowników systemu ochrony zdrowia na oddziaływanie czynników szkodliwych w miejscu pracy - łącznie 6 publikacji;
- postawy młodzieży i dzieci wobec zachowań ryzykownych związanych z uzależnieniami, przemocą i tolerancją w społeczeństwie - łącznie 10 publikacji;
- współczesne wyzwania z zakresu promocji zdrowia i edukacji zdrowotnej wobec społeczeństwa w zdrowiu i chorobie - łącznie 21 publikacji;
- interdyscyplinarne badania naukowe związane z oceną poziomu wiedzy personelu medycznego, studentów i społeczeństwa - łącznie 9 publikacji;
- problemy zdrowotne i opiekuńcze ludzi w podeszłym wieku - 4 publikacje;
- interdyscyplinarne badania naukowe związane z jakością życia człowieka w każdym wieku w zdrowiu i chorobie - łącznie 26 publikacji;
- wybrane zagadnienia związane z kulturą śmierci i umierania - łącznie 2 publikacje.

Jest autorem lub współautorem 96 artykułów w recenzowanych wydawnictwach naukowych, z których 17 zostało opublikowanych przed uzyskaniem stopnia doktora nauk medycznych. **Sumaryczny współczynnik Impact Factor IF: 32,636, /1250 MEiN w tym:**

- cykl artykułów stanowiących osiągnięcie naukowe – **IF: 11,410/ 380 MEiN;**
- pozostałe prace oryginalne – **IF: 21,226/870 MEiN.**

Punktacja **MNiSW** dotycząca pozostałych publikacji: **2524 pkt.**, w tym:

- rozdziały w monografiach i podręcznikach – **1704 pkt.;**
- redakcja monografii – **80 pkt.;**
- prace naukowe opublikowane w suplementach czasopism – **740 pkt.**

3. Ocena osiągnięcia naukowego.

Tytuł osiągnięcia naukowego: „Wybrane aspekty obciążeń psychospołecznych w pracy pielęgniarek.”

Osiągnięcie naukowe stanowi cykl 5 prac oryginalnych opublikowanych w recenzowanych czasopismach naukowych (ujętych w wykazie sporządzonym zgodnie z art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce), w których Kandydatka jest **pierwszym**

Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie

autorem oraz autorem **korespondującym**. Jej wkład w powstanie każdej publikacji został potwierdzony stosownymi oświadczeniami wszystkich współautorów. Sumaryczny wskaźnik **Impact Factor** publikacji stanowiących osiągnięcie naukowe wynosi **11,410**. Łączna liczba punktów **MNiSW** wynosi **380**.

Pielęgniarstwo jest uważane za jeden z najbardziej stresujących zawodów na świecie. Wysokie obciążenie emocjonalne związane z nadmiernym obciążeniem pracą w ujęciu jakościowym i ilościowym, narażeniem na istniejące i pojawiające się choroby zakaźne, codzienne konfrontowanie się z cierpieniem jednostek i ich rodzin oraz niskie wsparcie społeczne prowadzi do rozwoju wielu reakcji stresowych wśród pielęgniarek, skutkując rozwojem lęku, bezsenności, dysfunkcji społecznych a także depresji. Celem przeprowadzonych przez Kandydatkę badań było zwrócenie uwagi na problem zagrożeń i obciążeń psychospołecznych, jakim poddawane są polskie pielęgniarki oraz unaocznienie ich wpływu na zdrowie personelu pielęgniarskiego. Wskaźniki chorób związanych ze stresem somatycznym i psychicznym są wyższe wśród pielęgniarek niż w ogólnej populacji. W związku z tym dr Krystyna Kowalczyk podjęła się przeprowadzenia wśród pielęgniarek badań dotyczących obciążeń psychospołecznych w miejscu pracy w ujęciu subiektywnym i obiektywnym.

Przeprowadzone zostały badania czynników i ich korelacji wpływających na psychospołeczne warunki pracy oraz ich wpływ na zdrowie pielęgniarek. W badaniach uwzględniono również problem nadmiernego obciążania się pracą pielęgniarek i jego związek z wypaleniem zawodowym i innymi chorobami. Ponadto ocenione zostały relacje pomiędzy zagrożeniami psychospołecznymi w pracy pielęgniarek a niską partycypacją mężczyzn w zawodzie.

Opublikowany przez Kandydatkę cykl artykułów wypełnia lukę w literaturze naukowej, szczególnie w odniesieniu do kontekstu uwarunkowań polskiego systemu opieki zdrowotnej. Wyniki i wnioski płynące z przeprowadzonych badań stanowią podstawę do zaprojektowania i prowadzenia badań podłużnych w szczegółowych zakresach, które z racji swojej natury powinny przynieść bardziej jakościowe wyniki niż przeprowadzone badania przekrojowe.

W artykule Kowalczyk K., Krajewska-Kułak E., Sobolewski M.: The Reciprocal Effect of Psychosocial Aspects on Nurses' Working Conditions. *Front Psychol.* 2017

Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie

przedstawiono czynniki wpływające na dobrostan pielęgniarek w miejscu pracy, ocenę korelacji pomiędzy różnymi aspektami psychospołecznych warunków pracy pielęgniarek oraz czynniki psychospołeczne powodujące oczekiwania zmian w miejscu pracy. Wyniki subiektywnej oceny obciążeń psychospołecznych nie pozostawiają wątpliwości, że czynniki te negatywnie wpływają na pracownika. Badania przeprowadzone w innych krajach wśród pielęgniarek szpitali publicznych wskazują, że czynniki psychospołeczne mają istotny wpływ na odczuwanie objawów somatycznych przez pracowników. Na podstawie uzyskanych wyników Kandydatka wskazuje na konieczność monitorowania ryzyka psychospołecznego w miejscu pracy z wykorzystaniem wystandaryzowanych narzędzi oraz opracowanie i wdrożenie programów profilaktyki stresu na poziomie indywidualnym i organizacji.

W kolejnej publikacji: Kowalczyk K., Krajewska-Kułak E., Sobolewski M.: Psychosocial Hazards in the Workplace as an Aspect of Horizontal Segregation in the Nursing Profession. *Front. Psychol.* 2018 przeanalizowano czy zagrożenia psychospołeczne związane z wykonywaniem zawodu pielęgniarki, odczuwane są w równym stopniu przez mężczyzn i kobiety oraz podjęto próbę określenia przyczyn niewielkiej reprezentacji mężczyzn w zawodzie na tle innych krajów. Z przeprowadzonych badań wynika, że nasilenie zagrożeń psychospołecznych w pielęgniarstwie jest zróżnicowane w zależności od płci pielęgniarki. Na podstawie uzyskanych wyników można stwierdzić, że procentowo istotnie więcej mężczyzn niż kobiet ocenia swoje warunki pracy jako wysoce niekorzystne. We wszystkich ocenianych aspektach, praca w zawodzie pielęgniarki została oceniana gorzej przez mężczyzn. Wynik ogólny miary ocen negatywnych warunków pracy wśród badanych mężczyzn był o 20,0% wyższy niż u kobiet. Opublikowane w literaturze naukowej wyniki badań przeprowadzonych w innych krajach okazały się odmienne. Złożoność pracy jako cecha stanowiąca zagrożenie psychospołeczne w miejscu pracy, została w powyższej publikacji oceniona jako charakteryzująca się największym nasileniem spośród badanych zagrożeń. Wyższe nasilenie tej cechy stwierdzono wśród mężczyzn niż kobiet. Uzyskane wyniki można interpretować w taki sposób, że silniejsze obciążenia psychospołeczne doświadczane w miejscu pracy przez pielęgniarzy mogą wynikać ze szczególnie niskiego, w porównaniu do innych krajów, odsetka mężczyzn wśród personelu pielęgniarstwa.

W pracy Kowalczyk K., Krajewska-Kułak E., Sobolewski M.: Factors Determining Work Arduousness Levels among Nurses: Using the Example of Surgical, Medical

Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie

Treatment, and Emergency Wards. *BioMed Research International*, 2019; vol. 2019 zidentyfikowane zostały najbardziej uciążliwe i najczęściej występujące obciążenia w miejscu pracy personelu pielęgniarskiego. Przy pomocy analizy statystycznej, zdiagnozowano wpływ czynników takich jak: wiek, staż pracy, zajmowane stanowisko i miejsce pracy na intensywność odczuwania obciążeń psychospołecznych. Porównane zostały również poszczególne typy oddziałów szpitalnych pod względem oceny uciążliwości pracy. Na podstawie uzyskanych wyników sporządzono ranking miar uciążliwości pracy. Jako najbardziej uciążliwe zostały określone zagrożenia w miejscu pracy, złożoność pracy i pośpiech. Najniższy stopień uciążliwości przypisano konfliktom i rywalizacji w miejscu pracy. Następnie, na podstawie standardów ustalonych przez autorów kwestionariusza, wyodrębniono osoby o wysokim poziomie stresu z powodu uciążliwości poszczególnych cech pracy, co pozwoliło określić intensywność obciążenia poszczególnych elementów. Wysoki poziom stresu najczęściej powodowała złożoność pracy, nieprzyjemne warunki pracy i pośpiech, a najrzadziej uciążliwości i ponoszona odpowiedzialność. Dla ogólnej oceny uciążliwości warunków pracy skonstruowano modele regresji, w których jako zmienne niezależne uwzględniono typ oddziału, wykształcenie, wiek i staż pracy. W modelach uwzględniono również interakcje drugiego stopnia między wszystkimi czynnikami. Doświadczenie zawodowe i wiek pielęgniarek nie różnicowały w sposób istotny statystycznie ogólnej oceny uciążliwości warunków pracy. Ponieważ w modelu wystąpiły tylko dwa czynniki, wyniki przedstawiono z punktu widzenia analizy wariancji. Analizując rozkład średnich grupowych, można było o stwierdzić, że:

- osoby z wyższym wykształceniem bardziej negatywnie oceniały warunki pracy;
- pielęgniarki pracujące na izbach przyjęć najlepiej oceniały swoje warunki pracy;
- wpływ wykształcenia na ocenę warunków pracy zależał od oddziału, przy czym największe różnice w ocenach wystąpiły na oddziale chirurgicznym.

Ważnym wynikiem przeprowadzonych badań było również wskazanie obciążeń charakterystycznych dla całej badanej grupy pielęgniarek. Złożoność pracy, konflikty i pośpiech były odczuwalne niezależnie od wieku, doświadczenia i oddziału, na którym pracowały pielęgniarki.

W artykule Kowalczuk K., Krajewska-Kułał E., Sobolewski M.: Working Excessively and Burnout Among Nurses in the Context of Sick Leaves. *Front. Psychol.* 2020; zbadano

Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie

wzajemne korelacje nadmiernego obciążania się pracą i wypalenia zawodowego – dwóch filarów psychicznego dobrostanu pracowników oraz ich powiązań z absencją chorobową. Celem badania była próba określenia w jakim stopniu nadmierne obciążanie się pracą, może prowadzić do rozwoju lub pogłębienia syndromu wypalenia zawodowego wśród pielęgniarek, a w konsekwencji tego jaki jest wpływ wypalenia zawodowego na absencję chorobową pielęgniarek. Pielęgniarki są grupą zawodową w bardzo wysokim stopniu narażoną na wypalenie zawodowe z uwagi na szczególną relację pacjent – opiekun. Relacja ta pociąga za sobą zaangażowanie emocjonalne, z którym opiekun musi sobie poradzić stawiając czoło różnym możliwym sytuacjom, w tym cierpieniem pacjentów, strachem, agresją lub brakiem szacunku dla swojej pracy. Skonstruowany został model regresji, który pozwolił opisać oddziaływanie poszczególnych komponentów nadmiernego obciążania się pracą na ogólny wskaźnik wypalenia zawodowego. Na tej podstawie stwierdzono, że skłonność do nadmiernego obciążania się pracą mierzona miarami utraty kontroli nad pracą, perfekcjonistycznego stylu pracy i opresyjności organizacji. Z przeprowadzonych badań wynika, że nadmierne obciążenie pracą i objawy wypalenia zawodowego pielęgniarek wzajemnie oddziałują na siebie – nadmierne obciążenie pracą zwiększa objawy wypalenia zawodowego, co powoduje, że pielęgniarki częściej korzystają ze zwolnień lekarskich. W ten sposób powstała absencja chorobowa jest czynnikiem zwiększającym obciążenie pracą pozostałych pielęgniarek, które zobowiązane są do pracy w zastępstwie nieobecnych koleżanek. Dodatkowe obowiązki w naturalny sposób przyczyniają się do wzrostu obciążenia pracą, co z kolei wpływa na rozwój wypalenia zawodowego i powstaje cykliczny mechanizm samonapędzający.

W artykule Kowalczuk K., Krajewska-Kułak E., Sobolewski M.: The effect of subjective perception of work in relation to occupational and demographic factors on the mental health of Polish nurses. *Front. Psychiatry*. 2020 zbadano wpływ stresu odczuwanego przez pielęgniarki na stan ich zdrowia psychicznego w interakcji z czynnikami zawodowymi i demograficznymi. Badania przeprowadzono w populacji 550 pielęgniarek pracujących w szpitalach w Województwie Podlaskim. Narzędziem badawczym do oceny stanu zdrowia był Kwestionariusz Ogólnego Stanu Zdrowia GHQ-28 Goldberga, w polskiej adaptacji Makowskiej i Merecz. Badane pielęgniarki oceniły swoją pracę jako wysoce stresogenną. Aż 77,1% respondentów określiło odczuwany ogólny poziom stresu powodowany pracą jako

Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie

bardzo wysoki. Najbardziej stresogennymi czynnikami były zagrożenia, odpowiedzialność oraz relacje międzyludzkie. Znalazło to odzwierciedlenie w wysokiej pozycji pielęgniarstwa w rankingach najbardziej stresujących zawodów. W Polsce pielęgniarka występuje w drugiej grupie najbardziej stresujących zawodów. Najciekawszym wynikiem okazał się istotny wpływ wykształcenia w interakcji z miarą nieprzyjemnych warunków pracy. Ujemny współczynnik dla tej interakcji zinterpretowano w taki sposób, że pielęgniarki z wykształceniem wyższym są bardziej odporne na negatywny wpływ nieprzyjemnych warunków pracy na ogólną samoocenę stanu zdrowia psychicznego. Wpływ wyższego wykształcenia jako czynnika uodporniającego pielęgniarki na stres w miejscu pracy oraz jego pozytywny wpływ na samoocenę samopoczucia został potwierdzony przez innych badaczy, ale szczególnie interakcja wykształcenia i nieprzyjemnych warunków pracy będąca wynikiem moich badań zasługuje na uwagę i może być uzupełnieniem wcześniej przeprowadzonych badań.

Podsumowując ocenę osiągnięcia naukowego Kandydatki stwierdzam, że tematyka badawcza jest istotna i aktualna. Wnosi oryginalny wkład w rozwój dyscypliny nauk o zdrowiu. Cele publikacji sformułowane zostały poprawnie. Wyniki badań rzetelnie przedstawione i poprawnie zinterpretowane. Uzyskane wyniki pozwoliły sformułować poprawnie 12 wniosków podsumowujących badania. Ważne jest też znaczenie praktyczne i rekomendacje płynące z przeprowadzonych analiz. Uzyskane wyniki badań potwierdzają bezpośredni negatywny wpływ obciążeń psychospołecznych w miejscu pracy na zdrowie i samopoczucie pielęgniarek, a także pośredni wpływ na braki kadrowe wśród personelu pielęgniarskiego, jakość świadczonej opieki oraz zdrowie i życie pacjentów. Wskazane jest monitorowanie ryzyka psychospołecznego w miejscach pracy pielęgniarek z wykorzystaniem wystandaryzowanych narzędzi, a w dalszej perspektywie opracowanie i wdrożenie programów profilaktyki stresu na poziomie indywidualnym i organizacyjnym.

W obliczu prognozowanego wzrostu niedoborów kadrowych wśród personelu pielęgniarskiego oraz wzrostu przeciętnego wieku pracownika konieczne jest podjęcie działań zapobiegających odejściom z zawodu na wczesnym etapie kariery oraz zachęcających absolwentów pielęgniarstwa do podejmowania pracy w zawodzie.

Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie

4. Pozostała aktywność naukowo - badawcza

Kandydatka była kierownikiem i wykonawcą wielu Uczelnianych projektów badawczych. Była koordynatorem lokalnym ogólnopolskiego projektu badawczego pt. „Wiedza i postawy studentów pielęgniarstwa i położnictwa wobec rozszerzenia uprawnień zawodowych w zakresie samodzielnego ordynowania niektórych leków, wystawiania recept oraz kierowania na wybrane badania diagnostyczne” prowadzonego w latach 2015 – 2018 przez Zakład Dydaktyki i Efektów Kształcenia Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego we współpracy z 26 ośrodkami naukowo - dydaktycznymi w całej Polsce. Współpracowała w projekcie pt. „Monitorowanie wspólnego Programu Prozdrowotnego dla zapobiegania rozpowszechnienia uzależnień wśród młodzieży studenckiej” prowadzony w ramach programu współpracy Wydziału Nauk o Zdrowiu UMB i Wydziału Wychowania Fizycznego Państwowego Uniwersytetu im. Janki Kupały w Grodnie (Białoruś) w latach 2010 – 2013. Rezultatem projektu było powstanie publikacji: Kowalczyk K., Shpakou A., Lanku A., Krajewska-Kułak E.: Czy uzależnienia stanowią problem wśród studentów wyższych Uczelni? [w:] Sytuacje trudne w ochronie zdrowia. Tom 5. A. Lankau A., E. Krajewska-Kułak (red.). Uniwersytet Medyczny w Białymstoku, Białystok, 2020.

Była członkiem komitetów organizacyjnych 41 konferencji naukowych o zasięgu krajowym i międzynarodowym. Sporządziła 19 recenzji artykułów naukowych na zaproszenie międzynarodowych czasopism naukowych. W czasopiśmie *Frontiers in Psychology* pełni funkcję Redaktora Tematycznego. Jest odpowiedzialna za redakcję grupy tematycznej „Psychological Distress, Burnout, Quality of Life, and Wellness among Healthcare Workers.” Współpracuje z wieloma ośrodkami naukowo - badawczymi.

5. Aktywność dydaktyczna i organizacyjna

Dr Krystyna Kowalczyk pełniła bądź pełni funkcję:

- promotora pomocniczego w przewodach doktorskich:
  - mgr Doroty Koncewicz „Wybrane aspekty funkcjonowania rodzin dzieci z uszkodzonym słuchem” (zakończony, obrona 28.09.2020 r.)
  - mgr Michała Bytysa „Styl życia funkcjonariuszy służb mundurowych a zapotrzebowanie na edukację w zakresie profilaktyki chorób społecznych”. (otwarty, 2019 r.)

Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie

- promotora 49 prac licencjackich i 26 prac magisterskich
- recenzenta 38 prac licencjackich i 33 prac magisterskich
- koordynatora przedmiotów:
  - organizacja pracy pielęgniarskiej (od 2019 roku do chwili obecnej),
  - problemy zdrowotne i zawodowe pielęgniarek (2013-2019),
  - problemy zdrowotne i zawodowe położnych (2013-2019),
  - podstawy pielęgniarstwa (2006-2009).
- opiekuna:
  - I roku studiów II stopnia kierunku pielęgniarstwo w latach 2009-2012
  - I roku studiów I stopnia kierunku pielęgniarstwo w latach 2006-2009.

6. Ocena Końcowa

Przedstawione mi do oceny osiągnięcie naukowe stanowiące podstawę do wszczęcia postępowania habilitacyjnego, jak również całościowy dorobek naukowo – badawczy, oraz działalność dydaktyczną, organizacyjną i popularyzatorską dr n. med. Krystyny Kowalczuk - oceniam pozytywnie i uważam, że spełniają one kryteria określone w art. 219 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2020 r. poz. 85 z późn. zm.) do nadania stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu w dyscyplinie nauki o zdrowiu. **Wnioskuje zatem do Senatu Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku o dopuszczenie dr n. med. Krystyny Kowalczuk do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego**

Prof. dr hab. Beata Karakiewicz

Kierownik

Zakładu Medycyny Społecznej i Zdrowia Publicznego
Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie